

Culemborg, 3 juni 2018

Tekst: Job 1

Thema: 'Jobstijding'

Voorganger: ds. Henri Veldhuis

Gemeente van onze Heer, Jezus Christus,

Wanneer je een telegram krijgt toegestuurd, dat je zoon is gesneuveld in de oorlog, dan krijg je een Jobstijding; dan ben je Job. Wanneer je als ouders, familie of vrienden krijgt te horen dat de MH17 is neergestort -; wanneer je moeder bent van twee kinderen, en eerst sterft de één en dan ook de ander; wanneer het niet ophoudt in je leven, het éne slechte nieuws na het andere; dan ben je Job, en dan krijg je geen antwoord.

Het verhaal van Job is niet historisch. Het is verzonnen, gestileerd, zoals je ziet aan het veel te mooie eind-goed-al-goed, en aan de symbolische getallen van het begin: zeven zonen en drie dochters, samen tien. Zevenduizend schapen en geiten, drieduizend kamelen, samen tienduizend. Vijfhonderd span runderen, vijfhonderd ezelinnen, samen weer tienduizend.

Het verhaal van Job is ooit bedacht en geleidelijk aan uitgegroeid. Maar het is wel geschreven op de harde werkelijkheid van mensen toen en nu. Het is historisch waar, omdat het elke keer *weer* gebeurt: dat mensen zulke Jobstijdingen krijgen, er getraumatiseerd door raken, er aan diep aan lijden.

Het verhaal van Job is verwant aan de oosterse wijsheidstraditie, zoals we die bijvoorbeeld vinden in het bijbelboek Spreuken. Dat is de wijsheid van het gezonde verstand en het goede hart. De kern ervan luidt zo: "Wie goed doet, goed ontmoet. Vrees God". Wie positief in het leven staat, zal het positieve ook aantrekken. Goede mensen krijgen veel goeds terug, ook van God.

Uit die traditie komt het Job-verhaal, maar het bréékt er ook mee, want vroeg of laat loop je met zulke levenswijsheid stuk op alle lijden dat ook goede mensen overkomt. De gedachte dat goede mensen met goedheid beloond worden, is maar zeer ten dele waar. Want zóveel kwaad treft ook zoveel goede mensen. Dat onze levenswijsheid te pletter slaat op de rotsen van kwaad en lijden, dat staat centraal in het boek Job.

Het is moeilijk en riskant te preken over Job. Want welke hoop ontleen je aan zijn verhaal? Eigenlijk vond ik in het boek van Job maar één troostend Woord van God, in het laatste, 42ste, hoofdstuk; dat is pas over vier weken aan de beurt.

In een preek maak je bovendien gemakkelijk de fout het verhaal toch weer mooier te maken dan het is, want ik wil jullie en mezelf natuurlijk met een beetje hoop en troost naar huis sturen, zeker als je zo getroffen bent als Job. Maar voordat je het weet, lijkt je op de vrienden van Job: Die bedoelen het zo goed, maar eigenlijk doen ze Job alleen maar pijn; Job voelt zich door hen volstrekt niet begrepen.

Laten we dus eerst maar eens bij Job gaan zitten en luisteren, verbinding proberen te maken; hem niet alleen laten in zijn lijden. Dat is ook het enige wat de vrienden van Job *goed* doen: Ze komen, en na hun eerste emoties gaan bij Job zitten en zwijgen, zeven dagen lang.

Voordat wij bij Job gaan zitten nog iets over de stijl en opbouw van het verhaal. Het begin en het slot van het boek zijn verhalend, over een niet-Hebreeuwse man uit Oets; vermoedelijk was dat in Edom, ten zuiden van Israël. En tussen dat begin en het slot liggen 39 poëtische hoofdstukken met discussies tussen Job en zijn vrienden, eindeloos: maar lees die hoofdstukken en beleef hoe krachtig en prachtig die taal is.

In het boek van Job vind je ook nog mythologische fragmenten, zoals het beeld van God in zijn hemelse vergaderzaal omringd door zijn engelen. Dat beeld heb ik pas nog besproken in een preek over Genesis. En dáár, in die vergadering van God met zijn engelen, begint het drama van Job.

Want één van die engelen is Satan, een kwade, gevallen engel. Als God hoort dat Satan over de wereld heeft gezworven, zegt Hij tegen hem: “Heb je mijn dienaar Job ook gezien? Zoals *hij* is er niemand op aarde, zó rechtschapen en zó godvrezend.” God wil graag even prikken in de ziel van Satan, zo van: “Satan, heb je Job wel gezien? Dat is een mooi mens op wie jij geen vat weet te krijgen. Als je dat maar ziet!” - Mooi dat de Schepper soms zó trots kan zijn op mensen, misschien wel op jou.

Maar Satan heeft zijn woordje klaar. “Ik begrijp wel dat Job een vrome man is”, zegt hij. “Want zie maar eens hoe goed hij het heeft. Hij heeft wel tien kinderen, is zeer welvarend en wordt blijkbaar goed beschermd door U. Geen wonder dat die herenboer een trouw kerkganger is en braaf leeft. Zo hou je het wel vol met je boerenwijsheid en je geloof.”

“Nee, Schepper, maak het Job maar eens moeilijk. Bezorg hem maar eens zware tegenslag. Kom aan zijn welvaart, kom aan zijn kinderen, en dan zullen we zien of hij nog steeds zo vroom en rechtschapen is.”

Het is een mythische vertelling, dat gesprek tussen God en de Satan. Maar die vertelt precies wat er kan gebeuren in onze hoofden en harten, als wij geraakt worden door een Jobstijding, misschien wel de ene na de andere.

Want, - ik heb het vaker verteld -, de satan is de stem van het wantrouwen die verwarring probeert te zaaien; de stem die onze integriteit ter discussie stelt en ook die van God. “Ja God, U dènt wel dat Job, Jan en Anne goede mensen zijn, maar zie maar eens wat er gebeurt als ze het moeilijk krijgen.”

En àls wij het dan moeilijk krijgen, zegt die geniepige stem tegen ons: “Ja, je hebt altijd wel gedacht dat God een góede God is, die het goede met jou voor heeft -, maar hoe kan het dan dat je nu zo ziek bent, dat jouw kind verongelukt is met de MH17, dat jouw zoon is gesneuveld in Afghanistan, dat je alweer een kind moet verliezen, nu al vier?”

Heel wat gelovigen nemen afscheid van God door zulke ervaringen. Want een God die dat allemaal toelaat, verdient jouw geloof niet. Een God die met zulke rampen een diepere bedoeling zou hebben, heeft een gemeen trekje. Moet je wijs en vroom worden door zulke

beproevingen, door kanker of het verliezen van een geliefd mens? Moeten we zó in God geloven, en de ergste dingen goedpraten door een vrome betekenis?

Niet verwonderlijk dat Satan met zulke woorden resultaat boekt, soms heel snel. Je ziet mensen die al jarenlang christen zijn en naar de kerk komen. Ze weten wel dat de wereld vol is van ongeluk dat iedereen kan treffen. Maar die wetenschap heeft hun geloof nooit zo erg aan het wankelen gebracht. Je vindt het allemaal wel erg en verdrietig, maar het heeft je nooit geschokt.

Totdat je zèlf geraakt wordt in wat je lief is, je eigen leven, je eigen kind. En dan kun je van de éne dag op de andere dag zomaar je geloof verliezen en de kerk verlaten. Want in zó'n God, die toelaat dat zoiets *jou* overkomt, kun je niet meer geloven.

Wat is de kern van onze geloofscrisis als het kwaad ons zó weet te treffen? Dat je ernstig gaat twifelen aan de integriteit van God, zoals de Satan graag ziet gebeuren. Misschien twijfel je ook aan de integriteit en de zin van het *leven*, van jouw leven. Misschien wordt je cynisch, zelfzuchtig en hardvochtig. Misschien wil je uitstappen uit het leven.

En wat Satan ook prachtig vindt: dat jij tenslotte gaat twifelen aan jezelf en je eigen integriteit. Misschien heb je het toch wel ergens aan verdient, dat jij zo ziek bent of een kind hebt verloren. Zou er in de diepte van je leven toch iets zijn dat niet deugt? Moet je niet eens gaan zoeken naar jouw verborgen zonden? Misschien ben je helemaal niet zo goed als de mensen wel denken.

Heerlijk vindt de satan dat, als je op die manier gaat twifelen aan jezelf, als er schaamte en onzekerheid groeit, als je bang wordt voor wat andere mensen over je denken. Gó d was trots op jou, maar zèlf geloof je allang niet meer in jezelf. Wèg is je eigenwaarde.

Zo werkt die giftige aanval van Satan op de integriteit van God, op die van ons en van het leven, als het kwaad ons persoonlijk zwaar treft. In Job 1 zien we zo'n eerste aanval op het geloof van Job, die Hij vooralsnog weet af te slaan.

Op één dag verliest Job al zijn kinderen en al zijn bezit. Teveel op één dag om als verhaal nog geloofwaardig te zijn. Terwijl we ook weten dat het echte leven soms nóg erger is dan het verhaal van Job. Job krijgt alle reden om aan alles te gaan twifelen: aan God, aan zichzelf en het leven, reden genoeg om te denken: "Laat ik nu zelf ook maar sterven, want dit is geen leven meer."

En toch zègt Job dat niet. Dat is de grootsheid van Job en zijn verhaal, dat hij zijn geloof in de integriteit van God èn in die van zichzelf *niet* laat aantasten. Job weet niet hoe het verder moet met zijn leven en geloof, maar op één punt laat Hij zijn ziel niet vergiftigen: Hij blijft geloven in de integriteit en goedheid van God, en ook in die van zichzelf. Hij wil niet geloven dat God niet deugt, en hij weet van zichzelf dat hij *echt geen* kwaad heeft gedaan waardoor hij zulke ramspoed zou verdienen.

Vanuit het diepste van zijn ziel blijft Job rechtop staan in zijn zelfrespect. Hij laat zich niet onderuit halen door wantrouwen in zichzelf. Daar is geen reden voor, en dan mag je pal staan

voor jezelf, voor je integriteit en je geloof. Dan mag je weerstand bieden aan alle stemmen en machten die jou proberen stuk te maken.

Inspirerend eigenlijk om dat mee te maken, die houding van Job, als we zelf een Job zijn, of vrienden van Job. Wat indrukwekkend dat Job in al zijn ongeluk vasthoudt aan zijn geloof in zichzelf, in het leven en in God. Als vanzelf denk ik aan Jezus, ook zo krachtig en rechtschapen. Want een statuur, wat een fier karakter, wat een kracht in zwakheid, wat een zuiverheid in zoveel nood.

En dan horen we die bekende woorden van Job als Hij zegt: “Naakt ben ik uit de schoot van mijn moeder gekomen en naakt zal ik in haar schoot terugkeren. De Heer heeft gegeven, de Heer heeft genomen, de naam van de Heer zij geprezen.”

“De Heer heeft gegeven, de Heer heeft genomen.” In sombere gereformeerde kringen klinken die woorden als een uiting van berusting, als belijdenis van kleine zondige mensen die weten dat God kan zegenen of vervloeken, en dat er bij Hem altijd wel een verborgen reden zal zijn.

Maar zo berustend is het geloof van Job níet, zoals wel blijkt uit de volgende hoofdstukken, als hij voluit en bijna brutaal de strijd aanbindt met God, en als hij tekeer gaat tegen vrome vrienden die hem proberen te troosten.

Als Job spreekt over het ‘geven en nemen’ van God, dan weet hij dat zelf ook niet. En als de goede God het niet zelf heeft gewild en veroorzaakt, hoe kan Hij dan wel zóveel ruimte geven aan het kwaad en lijden? Waarom mag de Satan zijn gang gaan? Onbegrijpelijk. Job weet het ook niet, maar hij weigert nu al zijn geloof in God op te geven, en houdt vast aan zijn eigen integriteit. Hij zal de crisis doorstaan en blijven geloven.

Job staat rechtop in zijn geloof en integriteit, rechtop tegenover God en Satan, rechtop tegenover zijn vrome vrienden. Rechtop in Kyrië en Gloria, rechtop in de schreeuw van zijn nood en rechtop in toch weer een loflied op de Eeuwige. “Zijn naam zij geprezen”. Zo gemakkelijke komt de Eeuwige niet van hem af.

Zal Job het volhouden als het allemaal nóg erger wordt? Zal hij het volhouden als zijn vrienden op hem in gaan praten? We zullen het zien, totdat we over vier weken Gods eigen antwoord horen, die ene regel tenslotte, als een laatste Woord voor een vriend.

Tot die tijd zijn we stil bij Job en elkaar, terwijl de stem van Satan dóórziekt in ons leven. Maar ‘don’t give up’, je geloof in de Schepper, in zijn Zoon, in het leven, in elkaar en in jezelf.

Amen

Gebed van de zondag

Goede God,
Eigenlijk wel bijzonder
dat we U nog aanspreken als *goed*,
want er is zóveel in ons leven
dat geloven moeilijk maakt.

Als wij U 'goed' noemen
in ons bidden en zingen,
dan is dat ook een uiting van hoop
van verlangen en uitzien naar.
We hopen U weer terug te vinden als 'goed',
bij U weer thuis te komen.

Geest van God,
we bidden dat het goed zal zijn,
hier in de kerk, en thuis,
als we veel van U verwachten.

Amen